

XALQ QO'SHIQLARINING YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIRI

Abdullayeva Madinaxon Shavkatjon qizi,
Farg'ona davlat universiteti 1-kurs magistranti
G-mail: sevinchxonabdullayeva65@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada xalq qo'shiqlarining yoshlar ma'naviy kamoloti, axloqiy tarbiyasi va milliy qadriyatlarni shakllantirishdagi o'rni ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, xalq qo'shiqlarining yoshlar dunyoqarashi, estetik didi hamda vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar. xalq qo'shiqlari, ma'naviy tarbiya, yoshlar kamoloti, milliy qadriyatlar, estetik tarbiya, musiqa pedagogikasi, vatanparvarlik.

Аннотация. В данной статье с научно-педагогической точки зрения анализируется роль народных песен в духовном развитии молодежи, нравственном воспитании и формировании национальных ценностей. Также раскрывается значение народных песен в развитии мировоззрения, эстетического вкуса и патриотических чувств молодежи.

Ключевые слова. народные песни, духовное воспитание, развитие молодежи, национальные ценности, эстетическое воспитание, музыкальная педагогика, патриотизм.

Annotation. This article scientifically and pedagogically analyzes the role of folk songs in the spiritual development of youth, moral education, and the formation of national values. The importance of folk songs in developing young people's worldview, aesthetic taste, and patriotic feelings is also highlighted.

Keywords. folk songs, spiritual education, youth development, national values, aesthetic education, music pedagogy, patriotism.

Kirish. Bugungi kunda globallashuv, axborot oqimining kuchayishi va ommaviy madaniyat ta'sirining ortib borishi yoshlar ma'naviy tarbiyasiga alohida e'tibor qaratishni taqozo etmoqda. Har qanday jamiyatning ertangi taraqqiyoti yosh avlodning ma'naviy barkamolligi, milliy qadriyatlarga sodiqligi hamda estetik tafakkurining yuksakligi bilan belgilanadi. Shu nuqtai nazardan, yoshlarni milliy ruhda tarbiyalashda xalq og'zaki ijodi, ayniqsa, xalq qo'shiqlari muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi. O'zbek xalq qo'shiqlari xalqning ko'p asrlik tarixi, ma'naviyati, urf-odatlarini, an'analari va hayotiy tajribalarini o'zida mujassam etgan noyob madaniy meros hisoblanadi. Ushbu qo'shiqlarda xalqning ezgu orzu-intilishlari, mehnatsevarlik, insonparvarlik, mehr-oqibat, vatanparvarlik va axloqiy fazilatlarini badiiy obrazlar orqali ifodalangan.

Musiqa inson ruhiyatiga kuchli ta'sir etuvchi san'at turi sifatida yoshlarning dunyoqarashi, hissiy kechinmalari va estetik didining shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, xalq qo'shiqlari yoshlarni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ularning ma'naviy immunitetini mustahkamlash hamda milliy o'zligini anglashida samarali tarbiyaviy vosita bo'lib xizmat qiladi. Xalq qo'shiqlarida aks etgan milliy ruh, ma'naviy g'oyalar va axloqiy qarashlar yoshlar qalbida Vatanga muhabbat, ota-onaga hurmat, milliy an'analarga sadoqat kabi fazilatlarni shakllantiradi.

Bugungi kunda yoshlar ongiga turli yot g'oyalar va ommaviy madaniyat unsurlarining salbiy ta'siri kuchayib borayotgan bir sharoitda milliy musiqa merosidan samarali

foydalanish muhim pedagogik zaruratga aylanmoqda. Chunki xalq qo‘shlari yosh avlodni ma’naviy jihatdan boyituvchi, ularni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalovchi va estetik kamolotini rivojlantiruvchi muhim manba hisoblanadi. Shu bois xalq qo‘shlarning tarbiyaviy imkoniyatlarini ilmiy-pedagogik jihatdan tadqiq etish dolzarb ilmiy muammolardan biri sanaladi.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda yoshlar ma’naviy tarbiyasi, milliy madaniyat va san’atni rivojlantirish masalalariga davlat siyosati darajasida katta e’tibor qaratilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev yoshlar tarbiyasi haqida fikr yuritar ekan: “Biz yurtimizda qanday islohotlarga qo‘l urmaylik, avvalo, yoshlarimizning har tomonlama barkamol bo‘lib ulg‘ayishiga qaratamiz”, deb ta’kidlaydi.[1] Ushbu fikr yosh avlod ma’naviy kamolotida milliy qadriyatlar va san’atning o‘rni beqiyos ekanligini ko‘rsatadi.

Davlatimiz rahbari tomonidan ilgari surilgan besh muhim tashabbusning to‘rtinchi yo‘nalishida yoshlar ma’naviyatini yuksaltirish, ular o‘rtasida kitobxonlik, san’at va madaniyatga bo‘lgan qiziqishni oshirish masalalariga alohida urg‘u berilgan.[2] Bu esa xalq qo‘shlaridan ta’lim va tarbiya jarayonida samarali foydalanishning zarurligini yanada kuchaytiradi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi PQ–112-son “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarorida milliy musiqa san’atini rivojlantirish, xalq og‘zaki ijodi namunalari asrab-avaylash hamda yoshlar orasida keng targ‘ib qilish vazifalari belgilab berilgan.[3] Mazkur qaror milliy musiqa merosini yosh avlodga yetkazish va uni ma’naviy tarbiya vositasiga aylantirishning huquqiy asoslarini mustahkamlab berdi.

Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–60-son “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmonida yoshlarning ma’naviy-intellektual salohiyatini oshirish, milliy madaniyat va san’atni rivojlantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [4]. Ushbu hujjatlar milliy musiqa va xalq qo‘shlarning tarbiyaviy imkoniyatlarini kengaytirish, ularni ta’lim tizimiga chuqur integratsiya qilish zarurligini ko‘rsatadi.

Pedagogika va musiqa ta’limi sohasidagi zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda ham xalq qo‘shlarning yoshlar ma’naviy tarbiyasidagi o‘rni alohida qayd etilmoqda. Chunki xalq qo‘shlari yoshlarning estetik didini shakllantirish, milliy tafakkurini rivojlantirish, ma’naviy-axloqiy fazilatlarini boyitish hamda milliy madaniy merosga hurmat ruhida tarbiyalashda samarali vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, xalq qo‘shlaridan ta’lim jarayonida foydalanish yoshlarning musiqiy tafakkurini rivojlantiradi, ularning ijodiy qobiliyatlarini yuzaga chiqaradi va san’atga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Adabiyotlar tahlili. Yoshlar ma’naviy tarbiyasida xalq qo‘shlarning o‘rni masalasi pedagogika, musiqa san’ati, estetika va psixologiya fanlari doirasida ko‘plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, xalq musiqa merosining tarbiyaviy ahamiyati, uning

yosh avlod ma'naviy kamolotiga ta'siri hamda estetik tafakkurni rivojlantirishdagi o'rni ilmiy izlanishlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur masalaning nazariy-metodologik asoslarini yoritishda Sharq mutafakkirlari, zamonaviy pedagog olimlar hamda musiqa tadqiqotchilarining ilmiy qarashlari muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Sharq mutafakkirlaridan Abu Nasr Forobiy musiqaning inson ruhiyati va axloqiy tarbiyasiga ta'siri haqida chuqur ilmiy qarashlarni ilgari surgan. Uning "Musiqqa haqida katta kitob" asarida musiqa inson qalbiga estetik zavq berishi bilan birga, uning ruhiy olamini boyituvchi va ma'naviy kamolotiga xizmat qiluvchi vosita sifatida talqin etiladi.[5] Forobiy musiqa insondagi hissiy holatlarni boshqarish, uning ichki dunyosini poklash hamda axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Bu qarashlar bugungi kunda yoshlar ma'naviy tarbiyasida xalq qo'shiqlaridan foydalanishning ilmiy asoslarini belgilashda muhim ahamiyatga ega.

Abu Ali ibn Sino ham musiqaning inson ruhiyatiga ijobiy ta'siri haqida o'z asarlarida batafsil fikr yuritgan. Olim musiqani inson salomatligi, ruhiy holati va tarbiyasiga ta'sir etuvchi vosita sifatida baholab, uning inson kayfiyatini ko'tarish, hissiy muvozanatni tiklash va ma'naviy barkamollikni shakllantirishdagi rolini alohida qayd etadi.[6] Ibn Sinoning qarashlari musiqaning pedagogik va psixologik imkoniyatlarini o'rganishda metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Alisher Navoiy asarlarida ham musiqa va qo'shiqning ma'naviy-estetik mohiyati keng yoritilgan. Mutafakkir musiqa inson qalbiga ezgulik, muhabbat va nafosat tuyg'ularini singdiruvchi kuch ekanligini ta'kidlab, uni inson ma'naviy kamolotining ajralmas qismi sifatida baholaydi.[7] Ayniqsa, xalq qo'shiqlarida mujassam bo'lgan axloqiy va estetik g'oyalar yoshlarni komillik ruhida tarbiyalashda muhim vosita ekanligi Navoiy qarashlarida yaqqol namoyon bo'ladi.

O'zbek musiqa folklorini o'rganishda T.S. Vizgo, Yunus Rajabiy, I.Rajabov, O.Matyoqubov kabi olimlarning ilmiy ishlari alohida ahamiyatga ega. Yunus Rajabiy o'z tadqiqotlarida xalq qo'shiqlari xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviyati va milliy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim manba ekanligini ta'kidlaydi.[8] Olim xalq qo'shiqlarining yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashdagi o'rnini alohida qayd etgan.

O'zbek pedagog olimlari tomonidan ham musiqa tarbiyasining yoshlar kamolotidagi ahamiyati keng tadqiq etilgan. Jumladan, R.Ishmuhamedov, N.Nurmatov, B.Qodirov kabi tadqiqotchilar musiqa ta'limining shaxs ma'naviyati, estetik didi va axloqiy qarashlarini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini yoritib berganlar.[9] Ularning ilmiy ishlarida xalq qo'shiqlaridan ta'lim jarayonida foydalanish yoshlarning ijodiy faolligini oshirishi, milliy qadriyatlarga hurmat hissini rivojlantirishi va ma'naviy immunitetini mustahkamlashi ilmiy asoslangan.

So'nggi yillarda amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlarda yoshlar ma'naviy tarbiyasida milliy musiqa merosidan foydalanish masalasi dolzarb pedagogik muammo sifatida

qaralmoqda. Xususan, zamonaviy tadqiqotlarda xalq qo‘shiqlarining yoshlar ongiga estetik va axloqiy ta‘siri, ularning milliy identifikatsiyani shakllantirishdagi roli hamda ommaviy madaniyatga qarshi ma‘naviy vosita sifatidagi ahamiyati alohida tahlil qilinmoqda.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko‘rsatadiki, xalq qo‘shiqlari yoshlar ma‘naviy kamolotini shakllantirishda katta pedagogik imkoniyatlarga ega. Biroq xalq qo‘shiqlarining yoshlar ma‘naviy tarbiyasiga ta‘sirini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida kompleks tadqiq etish masalasi hali yetarli darajada o‘rganilmagan. Shu bois mazkur tadqiqot xalq qo‘shiqlarining yoshlar ma‘naviy kamolotidagi o‘rnini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilishga qaratiladi.

Mazkur tadqiqotda yoshlar ma‘naviy tarbiyasida xalq qo‘shiqlarining pedagogik imkoniyatlarini aniqlash va ilmiy asoslashga qaratilgan metodologik yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini O‘zbekiston Respublikasining ta‘lim va madaniyat sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlari, Prezident farmon va qarorlari, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan pedagogik konsepsiyalar hamda musiqa pedagogikasi nazariyalari tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv asosida xalq qo‘shiqlarining ma‘naviy-tarbiyaviy mohiyati, ularning yoshlar ruhiyatiga ta‘siri va pedagogik imkoniyatlari kompleks tarzda o‘rganildi. Shuningdek, aksiologik yondashuv asosida xalq qo‘shiqlarida mujassam bo‘lgan milliy va umuminsoniy qadriyatlarining yoshlar ma‘naviy kamolotiga ta‘siri tahlil qilindi. Mazkur yondashuv xalq qo‘shiqlarining tarbiyaviy mazmunini chuqurroq anglash imkonini berdi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish;
- tarixiy-qiyosiy tahlil;
- kuzatish metodi;
- suhbat va savolnoma;
- pedagogik tajriba-sinov ishlari;

Ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish orqali xalq qo‘shiqlarining ma‘naviy tarbiyadagi o‘rni bo‘yicha mavjud ilmiy qarashlar o‘rganildi va umumlashtirildi. Tarixiy-qiyosiy tahlil yordamida xalq qo‘shiqlarining tarixiy shakllanish jarayoni hamda ularning tarbiyaviy vazifalari turli davrlar kesimida tahlil qilindi.

Kuzatish metodi orqali yoshlarning xalq qo‘shiqlariga bo‘lgan munosabati, ularning musiqiy-estetik qiziqishlari va ma‘naviy qarashlari o‘rganildi. Suhbat va savolnoma metodlari yordamida respondentlarning milliy musiqa va xalq qo‘shiqlari haqidagi tasavvurlari, ularning tarbiyaviy ahamiyatiga doir fikrlari aniqlashtirildi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari davomida xalq qo‘shiqlaridan foydalanishga asoslangan tarbiyaviy mashg‘ulotlar tashkil etildi va ularning samaradorligi tahlil qilindi. Tajriba-sinov natijalari statistik tahlil asosida umumlashtirilib, xalq qo‘shiqlarining yoshlar ma‘naviy kamolotiga ijobiy ta‘siri ilmiy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot metodologiyasining muhim jihatlaridan biri xalq qo‘shiqlarini nafaqat musiqa san‘ati namunasi, balki ma‘naviy-tarbiyaviy fenomen sifatida talqin etishdan iboratdir. Chunki xalq qo‘shiqlari yosh avlodni milliy qadriyatlarga sodiqlik, estetik tafakkur, vatanparvarlik va insonparvarlik ruhida tarbiyalash imkoniyatiga ega bo‘lgan muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Tahlillar va natijalar. Mazkur tadqiqot davomida o‘zbek xalq qo‘shiqlarining yoshlar ma‘naviy kamolotiga ta‘siri ilmiy-pedagogik jihatdan o‘rganildi hamda ularning tarbiyaviy imkoniyatlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, xalq qo‘shiqlari yoshlarning ma‘naviy-axloqiy qarashlari, estetik didi, milliy o‘zligini anglash hissi va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishda muhim pedagogik vosita sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot jarayonida yoshlarning xalq qo‘shiqlariga bo‘lgan qiziqishi va munosabatini aniqlash maqsadida suhbat, kuzatish va savolnoma metodlaridan foydalanildi. Olingan natijalar asosida respondentlarning aksariyati xalq qo‘shiqlarini milliy qadriyatlarni aks ettiruvchi muhim ma‘naviy meros sifatida baholashi aniqlandi. Xususan, ishtirokchilarning katta qismi xalq qo‘shiqlarida aks etgan vatanparvarlik, ota-onaga hurmat, insonparvarlik, mehr-oqibat va milliy an‘analarga sadoqat g‘oyalari yoshlar tarbiyasiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishini ta‘kidladilar.

Tahlillar natijasida xalq qo‘shiqlari yoshlarning estetik tafakkurini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Chunki xalq qo‘shiqlarining badiiy ohangi, mazmuni va poetik ifodasi yoshlarda go‘zallikni his qilish, musiqani anglash va san‘atga qiziqish hissini kuchaytiradi. Ayniqsa, milliy kuy va qo‘shiqlarni tinglash hamda ijro etish jarayonida yoshlarning musiqiy tafakkuri, emotsional sezgirligi va ijodiy faolligi ortishi kuzatildi. Bu esa xalq qo‘shiqlarining nafaqat ma‘naviy, balki estetik tarbiya vositasi sifatida ham katta imkoniyatlarga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot davomida xalq qo‘shiqlarining yoshlar ma‘naviy immunitetini shakllantirishdagi o‘rni ham o‘rganildi. Ma‘lum bo‘ldiki, milliy ruhdagi qo‘shiqlar yoshlarni yot g‘oyalar va ommaviy madaniyatning salbiy ta‘siridan himoya qilishda muhim ma‘naviy omil vazifasini bajaradi. Ayniqsa, xalq qo‘shiqlarida aks etgan milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va ma‘naviy g‘oyalar yoshlarning milliy identifikatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu esa yoshlarning milliy o‘zligini anglash va milliy madaniyatga hurmat ruhida tarbiyalanishida muhim omil hisoblanadi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari jarayonida xalq qo‘shiqlaridan foydalanishga asoslangan maxsus tarbiyaviy mashg‘ulotlar tashkil etildi. Mashg‘ulotlarda xalq qo‘shiqlarini tinglash, tahlil qilish, ijro etish hamda ularning mazmuni yuzasidan fikr almashish metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, xalq qo‘shiqlariga asoslangan mashg‘ulotlar yoshlarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirdi, ularning musiqiy-estetik tafakkurini rivojlantirdi va ma‘naviy qarashlarining boyishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatdi.

Tajriba davomida respondentlarda quyidagi ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi:

- milliy qadriyatlarga hurmat hissining kuchayishi;
- xalq musiqa merosiga qiziqishning ortishi;
- estetik did va musiqiy tafakkurning rivojlanishi;
- vatanparvarlik va milliy g'urur tuyg'ularining shakllanishi;
- ma'naviy-axloqiy qarashlarning boyishi;
- jamoada ishlash va ijodiy faollikning oshishi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari xalq qo'shiqlaridan ta'lim-tarbiya jarayonida muntazam foydalanish yoshlarning kommunikativ madaniyati va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga ham xizmat qilishini ko'rsatdi. Ayniqsa, jamoaviy qo'shiq ijrosi yoshlar o'rtasida hamkorlik, o'zaro hurmat va jamoaga moslashuv ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot davomida xalq qo'shiqlaridan foydalanishning ayrim muammolari ham kuzatildi. Jumladan, ayrim yoshlarning zamonaviy ommaviy musiqaga haddan tashqari qiziqishi natijasida xalq qo'shiqlariga e'tiborning sustligi, ta'lim muassasalarida milliy musiqa namunalaridan foydalanish metodikasining yetarlicha takomillashmaganligi va raqamli platformalarda xalq qo'shiqlarining targ'iboti kamligi aniqlandi. Bu holatlar xalq qo'shiqlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida targ'ib qilish zarurligini ko'rsatadi.

Natijalar asosida xalq qo'shiqlarining yoshlar ma'naviy kamolotiga ta'sirini kuchaytirish bo'yicha quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

-ta'lim muassasalarida xalq qo'shiqlariga bag'ishlangan interfaol mashg'ulotlarni ko'paytirish;

- milliy musiqa merosini raqamli platformalar orqali targ'ib qilish;
- musiqa ta'limida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish;
- xalq qo'shiqlarini yoshlar festivallari va madaniy tadbirlarda keng qo'llash;
- oila va mahalla hamkorligida milliy qo'shiqlarni targ'ib etish.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari xalq qo'shiqlari yoshlar ma'naviy kamolotini shakllantirishda muhim pedagogik vosita ekanligini tasdiqladi. Xalq qo'shiqlari yoshlarni milliy qadriyatlar, estetik tafakkur va insonparvarlik ruhida tarbiyalashda samarali ta'sir kuchiga ega bo'lib, ularni ma'naviy barkamol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot natijalari o'zbek xalq qo'shiqlarining yoshlar ma'naviy kamolotini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari yuqori ekanligini ko'rsatdi. Olingan ilmiy natijalar mavjud nazariy qarashlar va amaliy tadqiqotlar bilan o'zaro uyg'unlikda tahlil qilindi. Tadqiqot davomida xalq qo'shiqlarining yoshlar ruhiyati, estetik tafakkuri va axloqiy qarashlariga ta'siri chuqur o'rganilib, ularning ma'naviy tarbiyadagi o'rni ilmiy jihatdan asoslandi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, xalq qo'shiqlari yoshlarning milliy o'zligini anglashida muhim ma'naviy omil sifatida namoyon bo'ladi. Xalq qo'shiqlarida aks etgan tarixiy xotira, milliy urf-odatlar, qadriyatlar va axloqiy g'oyalar yoshlar ongida milliy

identifikatsiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Bu natijalar Yunus Rajabiy hamda O.Matyoqubovlarning xalq musiqasi millatning ma'naviy xotirasini aks ettiruvchi madaniy fenomen ekanligi haqidagi ilmiy qarashlarini tasdiqlaydi .[9.10] Ayniqsa, yoshlarning xalq qo'shiqlariga bo'lgan qiziqishi ortgani sari ularda milliy qadriyatlarga hurmat va sadoqat hissi kuchayishi kuzatildi.

Tadqiqot davomida xalq qo'shiqlarining estetik tarbiyadagi o'rni ham alohida namoyon bo'ldi. Musiqaning badiiy-estetik tabiati yoshlarning hissiy-emotsional dunyosiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xalq qo'shiqlaridagi poetik ifodalar, milliy ohang va kuy tizimi yoshlarning go'zallikni his qilish qobiliyatini rivojlantiradi hamda ularning estetik didini shakllantiradi. Bu holat Forobiyning musiqani inson ruhiyatini tarbiyalovchi san'at turi sifatida baholagan ilmiy qarashlari bilan hamohangdir.[5] Chunki musiqa nafaqat hissiy zavq uyg'otadi, balki inson tafakkuri va ma'naviy dunyosiga ham chuqur ta'sir etadi.

Muhokama jarayonida xalq qo'shiqlarining yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirishdagi o'rni ham muhim ilmiy xulosa sifatida qayd etildi. Hozirgi globallashtirish davrida ommaviy madaniyatning salbiy ta'siri yoshlarning ma'naviy dunyosiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda xalq qo'shiqlari yoshlarni milliy qadriyatlarga sodiqlik, tarixiy merosga hurmat va ma'naviy barqarorlik ruhida tarbiyalovchi muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari xalq qo'shiqlari yoshlarning yot g'oyalarga nisbatan mafkuraviy immunitetini mustahkamlashda samarali omil ekanligini ko'rsatdi. Bu jihat O'zbekiston Respublikasida yoshlar ma'naviy tarbiyasiga qaratilgan davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari bilan ham uyg'unlik kasb etadi.

Tadqiqot natijalari xalq qo'shiqlaridan foydalanishning pedagogik samaradorligini ham tasdiqladi. Ayniqsa, xalq qo'shiqlarini tinglash, tahlil qilish va jamoaviy ijro etishga asoslangan interfaol mashg'ulotlar yoshlarning dars jarayonidagi faolligini oshirdi. Bu esa musiqa ta'limida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llashning muhimligini ko'rsatadi. Pedagogik tajriba natijalari xalq qo'shiqlariga asoslangan mashg'ulotlar yoshlarning ijodiy tafakkuri, kommunikativ madaniyati va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Ayniqsa, jamoaviy qo'shiq ijrosi yoshlar o'rtasida hamkorlik va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarining shakllanishida samarali vosita ekanligi kuzatildi.

Shuningdek, tadqiqot davomida ayrim muammoli jihatlar ham aniqlandi. Jumladan, zamonaviy ommaviy musiqa vositalarining keng tarqalishi natijasida ayrim yoshlarning xalq qo'shiqlariga bo'lgan qiziqishi pasayib borayotgani kuzatildi. Bu esa milliy musiqa merosini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida targ'ib qilish zaruratini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xalq qo'shiqlarini raqamli texnologiyalar, multimedia vositalari va interfaol platformalar orqali targ'ib qilish yoshlarning milliy musiqaga bo'lgan qiziqishini oshirishda samarali natija beradi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, xalq qo'shiqlarining tarbiyaviy imkoniyatlaridan to'laqonli foydalanish uchun ta'lim muassasalari, oila va mahalla hamkorligini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Chunki yoshlarning ma'naviy qarashlari faqat ta'lim muassasasida emas, balki ijtimoiy muhit ta'sirida ham shakllanadi. Shu bois xalq qo'shiqlarini oilaviy va madaniy tadbirlarda keng targ'ib qilish, milliy musiqa festivallarini tashkil etish hamda yoshlar ishtirokidagi ijodiy loyihalarni rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

Mazkur tadqiqot natijalari xalq qo'shiqlarining yoshlar ma'naviy kamolotidagi o'rni va pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Shu bilan birga, xalq qo'shiqlaridan foydalanishning zamonaviy metodlarini ishlab chiqish va ularni ta'lim tizimiga keng joriy etish bo'yicha qo'shimcha ilmiy izlanishlar olib borish zarurligi aniqlandi.

Xulosa. Mazkur tadqiqotda o'zbek xalq qo'shiqlarining yoshlar ma'naviy kamolotiga ta'siri ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinib, ularning tarbiyaviy imkoniyatlari nazariy va amaliy asosda yoritildi. Tadqiqot natijalari xalq qo'shiqlari yosh avlodni milliy qadriyatlar, estetik tafakkur, vatanparvarlik va insonparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi.

Tahlillar natijasida xalq qo'shiqlari xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy merosi va milliy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan muhim madaniy fenomen ekanligi aniqlandi. Xalq qo'shiqlarida aks etgan axloqiy g'oyalar, urf-odatlar va milliy an'analar yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, xalq qo'shiqlari yoshlarning milliy o'zligini anglash, ona Vatanga muhabbat, ota-onaga hurmat va insoniy fazilatlarni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot davomida xalq qo'shiqlarining estetik tarbiyadagi o'rni ham muhim ekanligi aniqlandi. Xalq kuy va qo'shiqlari yoshlarning musiqiy-estetik didini rivojlantiradi, ularning hissiy-emotsional dunyosini boyitadi hamda san'atga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Shu bilan birga, xalq qo'shiqlarining poetik mazmuni va badiiy ifoda vositalari yoshlarning tafakkuri va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari natijalari xalq qo'shiqlaridan foydalanishga asoslangan mashg'ulotlar yoshlarning ma'naviy-axloqiy qarashlariga samarali ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Xususan, xalq qo'shiqlarini tinglash, tahlil qilish va ijro etishga asoslangan interfaol metodlar yoshlarning dars jarayonidagi faolligini oshirdi, ularning milliy musiqa merosiga bo'lgan qiziqishini kuchaytirdi hamda estetik tafakkurini rivojlantirdi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, xalq qo'shiqlari yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirishda ham muhim omil hisoblanadi. Globallashuv va ommaviy madaniyatning salbiy ta'siri kuchayib borayotgan hozirgi davrda xalq qo'shiqlari yoshlarni milliy qadriyatlarga sodiqlik va ma'naviy barqarorlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu jihatdan xalq qo'shiqlari yoshlarni yot g'oyalardan himoya qiluvchi muhim ma'naviy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida xalq qo‘shiqlaridan ta’lim tizimida foydalanishning ayrim muammolari ham aniqlandi. Jumladan, ayrim yoshlarning zamonaviy ommaviy musiqa haddan tashqari qiziqishi, xalq qo‘shiqlarining raqamli platformalarda yetarli darajada targ‘ib qilinmayotgani va ta’lim jarayonida milliy musiqa namunalaridan foydalanish metodikasining to‘liq takomillashmaganligi kuzatildi. Mazkur muammolar xalq qo‘shiqlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o‘qitish va targ‘ib qilish zarurligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

-ta’lim muassasalarida xalq qo‘shiqlariga asoslangan interfaol mashg‘ulotlarni keng joriy etish;

-musiqa ta’limida innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish;

-xalq qo‘shiqlarini raqamli platformalar va multimedia vositalari orqali targ‘ib qilish;

-yoshlar o‘rtasida milliy musiqa festivallari va ijodiy tanlovlarni tashkil etish;

oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligida milliy musiqa merosini targ‘ib qilish.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari o‘zbek xalq qo‘shiqlari yoshlar ma’naviy kamolotini shakllantirishda katta pedagogik imkoniyatlarga ega ekanligini ko‘rsatdi. Xalq qo‘shiqlari yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash, ularning estetik tafakkuri va ma’naviy dunyoqarashini rivojlantirishda muhim tarbiyaviy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli xalq qo‘shiqlarini ta’lim-tarbiya jarayoniga keng tatbiq etish va ularning tarbiyaviy imkoniyatlaridan samarali foydalanish bugungi kun pedagogikasining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi PQ–112-son “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan besh muhim tashabbus materiallari. – Toshkent, 2019.
5. Forobiy A.N. Musiqa haqida katta kitob. – Toshkent: Fan, 1993.
6. Ibn Sino A.A. Tib qonunlari. – Toshkent: Fan, 1982.
7. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2006.
8. Rajabiy Y. O‘zbek xalq musiqasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1978.
9. Matyoqubov O. O‘zbek xalq musiqa madaniyati. – Toshkent: Musiqa, 2009.
10. Ishmuhamedov R. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.